

Michal Rak: Možnosti archeologie 20. století. Archeologie konfliktů. Plzeň 2012.

Oponentský posudek disertační práce

Václav Matoušek

Michal Rak předložil k obhajobě pozoruhodnou a v souvislostech domácí archeologické i historické tradice zcela ojedinělou disertační práci. Archeologické studium 20. století je zatím u nás oborem s minimální tradicí. Archeologie novověkých (válečných) konfliktů se nejen u nás, ale i v celém středoevropském prostoru rozvíjí v akademickém prostředí v posledních desetiletích doslova bouřlivě. Hlavní pozornost však je zatím upřena období 17. – 19. století. Terénní výzkum konfliktů 20. století byl dosud doménou amatérského studia. Práce M. Raka je v tomto smyslu doslova pionýrským dílem profesionální archeologie.

Po stručném obecném Úvodu (s. 7 – 8) se autor pokusil opět jen velmi stručně charakterizovat Cíle a metody práce (8 – 9). Podrobněji se pak věnoval Pramenné základně a jejímu použití (9 – 16). Současný stav bádání charakterizuje autor v kapitole Archeologie konfliktů 20. století (16 – 23). V následujících kapitolách se autor podrobně věnuje několika vybraným tématům: Fortifikace 20. století (23 – 40), Aeroarcheologie – výzkum havarovaných letadel (40 – 71), Válečné oběti (71 – 96) a Archeologie studené války (96 – 105). Výsledky práce autor shrnuje v Závěru (105 – 111), po němž následuje obsáhlý Seznam použité literatury a pramenů (112 – 124). Následuje anglický (125 – 128) a německý (129 – 133) souhrn. 77 ilustrací zahrnuje historické fotografie, mapy, fotografickou, kresebnou i 3D dokumentaci terénních lokalit a archeologických nálezů.

Největší pozornost si zaslouží koncepce disertační práce. Je chvályhodné, že se autor pokusil otevřít téma archeologie 20. století, u nás dosud téměř opomíjené. Zvoleným dílčím tématům věnoval zjevně nemalé úsilí. Poněkud však podcenil teoretickou přípravu, resp. promyšlení koncepce práce. Tento nedostatek se odráží již v titulu práce. Výstižněji než zvolený titul by o obsahu práce vypovídala záměna titulu a podtitulu do podoby např. „Archeologie konfliktů. Možnosti archeologie 20. století.“ Ovšem i zúžení tématu na archeologii konfliktů je nedotažené. I záměr formulovaný slovy: „cílem práce je rozpoznat a určit možnosti archeologie při studiu konfliktních areálů 20. století“ (s. 8) je příliš obecný a jeho náplň poněkud diskutabilní. Všechna tři dílčí témata jsou bezpochyby důležitá a autor připomenutím starších výzkumů i vlastními projekty prokazuje, že archeologie má při řešení těchto otázek co říci. Jak ovšem sám autor připomíná náplň pojmů archeologie konfliktů, archeologie vojenství, archeologie boje aj., je velmi široká (s. 16). Než po stručném úvodu autor přistoupil k vybraným tématům, měl ještě důkladně zdůvodnit, proč si vybral právě je a ne jiná. Jedná se o náhodný výběr?, jiná témata u nás studovat nelze?, je mezi zvolenými tématy nějaký logický vztah?, vytvářejí dohromady relativně samostatnou, uzavřenou soustavu kulturně historických otázek? atd. Zvláště problematické je pak zařazení tématu studené války. Ne proto, že by se jednalo o téma nedůležité – naopak. Rozšířením tematického záběru i na tuto problematiku si však autor na sebe připravil past v podobě bezbřehého badatelského pole, z něhož jen v podstatě nahodile vybírá izolované příklady. O nedostatečné teoretické přípravě a jisté metodologické bezradnosti svědčí i kapitola 4. Podkapitola „Definice oboru a historie bádání“ obsahuje pouze značně obecné informace.

Podkapitola „Významní představitelé“ je v předložené podobě nadbytečná, resp. svou nedotažeností hodnotu disertace jako celku zbytečně snižuje¹.

Zpracování jednotlivých tematických okruhů je naopak velmi zdařilé. Autor prokazuje kvalitní přehled o studované problematice v nejširších mezinárodních souvislostech. Jednotlivé případové studie jsou zpracovány velmi pečlivě.

I přes výše uvedené výhrady je třeba konstatovat, že předložená disertační práce je dílo v našem prostředí zcela ojedinělé, novátorské a potřebné. Kapitoly o zvolených tématech jsou zpracovány velmi důkladně. Z práce je patrné autorovo zjevné zaujetí tématem, které je příslibem dalších budoucích badatelských počinů. Disertační práci Michala Raka doporučuji k obhajobě.

V Praze 3.8. 2012

Prof. PhDr. Václav Matoušek, CSc.

---

¹ Autor zde příslovečně směšuje hrušky a jablka, když (bez odkazu na konkrétní práce) uvádí jména autorů, kteří se věnují systematicky archeologii raného novověku, archeologii industriální, archeologii současnosti a archeologii konfliktů ve 20. století.